

Ибрагимов Талгат Садуакасович

**ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ
АЙМАҒЫНДА ЭФИР МАЙЛЫ
ӨСІМДІКТЕРІНІҢ ТАРАЛУЫ
ЖӘНЕ ТАБИҒИ ҚОРЫ**

.....	3
ның оңтүстігінде жүргізілген флористикалық	
р тарихы	4
аумағына физикалық-географиялық сипаттама	8
істері және нысандары	26
Қазақстанның таулы аймақтарындағы эфирмайлы	
дің таралу ерекшеліктері	34
Қазақстанның шөлейтті аймақтарындағы	
ы өсімдіктердің таралу ерекшеліктері	61
Қазақстанның аймақтарындағы өсімдіктердің	
таралу ерекшеліктері	86
Қазақстан (Түркістан) облысы аумағында	
эфирмайлы өсімдіктердің конспектісі	117
р тізімі	164
А А	175
А В	198
А Г	227

Ибрагимов Талгат Садуакасович

ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ АЙМАҒЫНДА ЭФИР МАЙЛЫ ӨСІМДІКТЕРІНІҢ ТАРАЛУЫ ЖӘНЕ ТАБИҒИ ҚОРЫ

Монография

Басуға 28.08.2020 жылы қол қойылды. Қаріп түрі «Times New Roman»
Көлемі 14,5 шартты баспа табак. Таралымы 500 дана. «Әлем» баспаханасы.
Тапсырыс №2808. Шымкент қаласы, Ф.Ляев көшесі, 7

+ 7 702 331 44 37, +7 776 331 44 37
E-mail alembaspasy@mail.ru

МАЗМУНЫ

Кіріспе	3
1 Қазақстанның оңтүстігінде жүргізілген флористикалық зерттеулер тарихы	4
2 Зерттеу аймағына физикалық-географиялық сипаттама	8
3 Зерттеу әдістері және нысандары	26
4 Оңтүстік Қазақстанның таулы аймақтарындағы эфирмайлы өсімдіктердің таралу ерекшеліктері	34
5 Оңтүстік Қазақстанның шөлейтті аймақтарындағы эфирмайлы өсімдіктердің таралу ерекшеліктері	61
6 Оңтүстік Қазақстанның аймақтарындағы өсімдіктердің белдеулік таралу ерекшеліктері	86
Оңтүстік Қазақстан (Түркістан) облысы аумағында кездесетін эфирмайлы өсімдіктердің конспектісі	117
Әдебиеттер тізімі	164
ҚОСЫМША А	175
ҚОСЫМША В	198
ҚОСЫМША Г	227

Ибрагимов Талгат Садуакасович

ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ АЙМАҒЫНДА ЭФИР МАЙЛЫ ӨСІМДІКТЕРІНІҢ ТАРАЛУЫ ЖӘНЕ ТАБИҒИ ҚОРЫ

Монография

Басуға 28.08.2020 жылы қол қойылды. Қаріп түрі «Times New Roman»
Көлемі 14,5 шартты баспа табақ. Таралымы 500 дана. «Әлем» баспаханасы.
Тапсырыс №2808. Шымкент қаласы, Ғ.Ляев көшесі, 7

+ 7 702 331 44 37, +7 776 331 44 37
E-mail alembaspasy@mail.ru

Монография Silkway Халықаралық университетінің Ғылыми кеңесінде бекітілген (хаттама № 1, 28.08. 2020 ж.)

Рецензенттер:

Жумадина Ш.М - б.ғ.д., профессор., С.Сейфуллин атындағы ҚазАТУ
Кидирбаева Х.К - б.ғ.к., доцент., М.Әуезов атындағы ОҚУ

Ибрагимов Талгат Садуақасович

О-61 Түркістан облысы аймағында эфир майлы өсімдіктердің таралуы және табиғи қоры: монография: Шымкент – «Әлем» баспаханасы, 2020 – 232 бет

ISBN 978-9965-19-587-7

Монография ҚР БҒМ ҒК қаржылық қолдауымен «Оңтүстік Қазақстан облысын ландшафтық зерттеу, экологиялық –географиялық карта жасау, өсімдік шикізатының табиғи қорларын анықтау, эфир майын алу» жобасы бойынша шығарылған.

Ғылыми басылымда Оңтүстік Қазақстан аймағының таулы, тау етегі және жартылай шөлейтті жерлерінде өсетін кейбір эфирмайлы өсімдіктердің таралу ерекшеліктері, табиғи қорлары, оларды қорғау және пайдалану ерекшеліктері көрсетілген.

ӘОЖ 633

КБЖ 41

ISBN 978-9965-19-587-7

© Ибрагимов Т.С., 2020
© «Әлем» баспаханасы, 2020

КІРІСПЕ

Қазақстан жері алам тіршілігіне қажетті алуантүрлі жасыл өсімдіктер әлеміне бай, оның ішінде қазіргі таңда Республикаға ең маңыздылардың бірі – дәрілік өсімдіктер тобы.

Табиғаттағы әртүрлі мақсатқа қолданылатын тағамдық, техникалық, малазықтық, дәрілік маңызы бар саналуан өсімдіктер топтары табиғи өсімдік ресурстарының қорын құрайды.

Құрамында эфир майы бар өсімдіктер барлық елдердің дәрілік өсімдіктер номенклатурасында ежелден бері маңызды орын алып келеді. Сонымен қатар, эфир майы халық шаруашылығының басқа да салаларына, әсіресе парфюмерияда, косметологияда кеңінен қолданылады.

Эфир майлы өсімдіктер шикізатына сұраныс тұрақты өсуде. Әдебиеттердегі мәліметтер бойынша егер, мысалы әлем бойынша 1984 жылы 226,5 мың тонна эфир майлы өсімдіктер шикізаты дайындалса, 1990 жылы 350 мың тонна, 2002 жылы 700 мың тонна шамасында қажет болады. Осылайша сұраныс жылдан-жылға өсуде.

Эфир майларын өндіру мәденилендірілген өсімдіктер плантацияларынан жиналатын болғандықтан, ең жақсы деген дүниежүзілік генетикалық қорды пайдаланып, әртүрлі сорттар және гибридтер алудың маңызы мен қазіргі таңда олардың табиғи ортада өсу ареалдарын анықтап картаға түсіру өзекті мәселелердің қатарында тұр.

Осыған байланысты «Жібек жолы» халықаралық университеті 2018-2020 жылдар аралығында Қазақстан Республикасының Білім және Ғылым министрлігінің «Табиғи экожүйені қалпына келтіру негізінде қоршаған ортаны қорғау объектілері жануарлар мен өсімдіктер әлемінің биологиялық алуантүрлілігін сақтау» конкурсының нысаны болып табылатын «Оңтүстік Қазақстан облысы аумағында өсетін құрамында эфир майлары мол өсімдіктердің ареалы мен қорын ландшафтық зерттеу және оны алу» (проект: Ландшафтные исследования Южно – Казахстанской области, составление эколого-географической карты, определение природных запасов растительного сырья, получение эфирного масла 2018-2020гг.№госрегистрации 0118РК00862) гранттық қаржыландыру жобасы аясында құрамында эфир майы бар өсімдік түрлерінің Оңтүстік Қазақстан (қазіргі Түркістан) облысы аумағындағы табиғи жағдайдағы қорын және ареалдарын анықтау, картаға түсіру, биологиялық-шаруашылық ерекшеліктерін кешенді түрде зерттеу жұмыстары негізінде орындалған.